

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA LOMLOE

Centro educativo

Código	Centro	Concello	Ano académico
15014568	IES Nº 1	Ribeira	2023/2024

Área/materia/ámbito

Ensinanza	Nome da área/materia/ámbito	Curso	Sesións semanais	Sesións anuais
Bacharelato	Xeografía	2º Bac.	4	116

Réxime

Réxime de adultos

Contido	Páxina
1. Introducción	3
2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias	4
3.1. Relación de unidades didácticas	5
3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas	7
4.1. Concrecións metodolóxicas	20
4.2. Materiais e recursos didácticos	21
5.1. Procedemento para a avaliación inicial	22
5.2. Criterios de cualificación e recuperación	22
6. Medidas de atención á diversidade	25
7.1. Concreción dos elementos transversais	26
7.2. Actividades complementarias	27
8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro	28
8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora	29
9. Outros apartados	30

1. Introducción

A xeografía explora as complexas interaccións e interdependencias entre as persoas e o territorio, contribuíndo ao descubrimento do espazo no que viven, desde a referencia da contorna local a un contexto global, servindo tamén de guía para comprender unha realidade ecosocial en constante transformación e atopar o noso lugar no mundo, recoñecendo límites e buscando oportunidades ante os retos do século XXI.

O espazo xeográfico é o obxecto de estudo da xeografía, cuxa finalidade é a comprensión e explicación holística dos procesos naturais e humanos que van modelando ese territorio ao longo do tempo. Como seres con conciencia espazo-temporal, as persoas precisan desa interpretación da realidade que as rodea, máis alá da percepción persoal e colectiva do territorio e do momento e estrutura social nos que se desenvolven as experiencias vitais. Nesta materia de bacharelato, a escala de análise xeográfica céntrase en España, con especial atención ao territorio galego, aínda que dentro dunha perspectiva europea e global, necesaria para coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo.

A comprensión desas realidades próximas e globais é esencial para a construción da personalidade e identidade do alumnado, así como para comprender e respectar as identidades alleas. Ademais, debe constituír a base para exercer unha cidadanía crítica, desde os valores democráticos, o respecto polos dereitos fundamentais e o exercicio da responsabilidade cívica á hora de construír unha sociedade xusta e equitativa en sintonía cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.

A xeografía, pola súa natureza práctica, permítelle ao alumnado desenvolverse no uso responsable das tecnoloxías da información e a comunicación grazas ás funcionalidades das tecnoloxías da información xeográfica (TIX). As TIX, ademais de constituír un recurso básico para desenvolver investigacións individuais e en equipo, permiten formular o tratamento interdisciplinario do territorio e, como ferramenta de diagnóstico, presentar e comunicar eficientemente conclusións e propostas de mellora da contorna social do alumnado desde a súa análise crítica, fomentando a súa madurez e participación cívica. A aplicabilidade da materia de Xeografía convértea nunha disciplina clave da sociedade do coñecemento e do emprendemento social.

Nun contexto de constantes e profundas transformacións no global e no local, a materia de Xeografía debe achegar unha visión integral do medio natural e da sociedade de España, tratando de espertar a curiosidade innata a toda persoa e lograr o gozo dos coñecementos xeográficos. Con tal fin, as competencias específicas fundaméntanse nunha aprendizaxe baseada na investigación dos fenómenos naturais e humanos que se desenvolven no territorio. Estes fenómenos afectan á vida cotiá das sociedades actuais e representan, algúns deles, retos clave para afrontar o futuro, igual que, en ocasións, tamén constituíron desafíos no pasado. As respostas a estes retos ecosociais desde o ensamento xeográfico requiren da aplicación de saberes baseados no rigor científico, a mobilización de estratexias e o compromiso ético coa sostibilidade e a solidariedade na resolución de problemas.

Por todo iso, o estudo da xeografía de España debe contribuír ao desenvolvemento persoal e á madurez do alumnado, conformando a súa identidade e fortalecendo a súa empatía ao asumir que vivimos nunha sociedade diversa e con desequilibrios sociais e territoriais que precisa dun desenvolvemento sostible. Como persoas formadas e comprometidas coa ontorna na que viven, o alumnado debe aplicar as competencias específicas e os saberes básicos adquiridos para emprender accións individuais e colectivas que materialicen a súa capacidade de transformalo desde criterios éticos baseados nos valores que compartimos. A materia de Xeografía contribúe a alcanzar os obxectivos xerais da etapa de bacharelato e a adquisición das competencias clave, e permite o desenvolvemento do pensamento xeográfico do alumnado iniciado na etapa anterior coa materia de Xeografía e Historia. Ademais, promóvese o seu desenvolvemento en contextos interdisciplinarios e noutros próximos ás experiencias persoais, que deben aproveitarse para enriquecer a contorna de aprendizaxe do alumnado, tanto de maneira individual como grupal, conectando cos seus intereses e atendendo a necesidades específicas.

O uso dos instrumentos propios desta disciplina (entre outros a cartografía e imaxes ou estatísticas de distinto tipo) achega a posibilidade de analizar e realizar interpretacións globais, sistemáticas e integradas da realidade, identificar as unidades territoriais, as paisaxes e os resultados da actividade humana para poder coñecer e comprender o espazo. Deste xeito, a materia de Xeografía ten como obxectivos fundamentais dar unha interpretación global e interrelacionada de cada fenómeno xeográfico, e ofrecer os mecanismos que sirvan para dar respostas e explicacións aos problemas do territorio español; unhas aprendizaxes que leven á comprensión da evolución socioecolóxica dos territorios.

É esencial subliñar o tratamento integrador que a xeografía lles dá aos fenómenos espaciais, lembrando que a síntese é un obxectivo irrenunciable do pensamento xeográfico, ao que deben contribuír o enfoque interdisciplinario e a dobre dimensión ecosocial. A materia de Xeografía é aberta e flexible para que, tomando como eixe vertebrador os obxectivos e os contidos da materia, o profesorado poida adaptar as súas situacións de aprendizaxe a contextos de todo tipo, convertendo as posibles respostas aos retos ecosociais de España e do mundo nun incentivo para a aprendizaxe activa do alumnado, para o desenvolvemento do pensamento xeográfico e para a valoración da

xeografía como saber aplicado. En definitiva, para promover a capacidade transformadora de todo saber desde a responsabilidade cívica baseada na autonomía persoal e o respecto ás persoas e ao medio ambiente no contexto actual de cambios e incertezas.

2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1 - Recoñecer os retos ecosociais actuais e futuros de España debatendo desde a perspectiva xeográfica sobre as mensaxes recibidas a través de canles oficiais e extraoficiais, formais e informais, e desenvolvendo o pensamento crítico, para transformar padróns de consumo insostibles e adoptar estilos de vida saudables.	1-3		5	4	20-40	1-4	1	
OBX2 - Comprender a complexidade do espazo xeográfico, mediante a interpretación de fontes de información visuais, para apreciar a riqueza das paisaxes naturais e humanizadas e valorar a sostibilidade como principio das relacións entre os ecosistemas naturais e a acción humana.			4-5	1		1-4	1	1-2
OBX3 - Analizar a diversidade natural de España e a súa singularidade xeográfica dentro de Europa, a través da comparación de características comúns e específicas do relevo, o clima, a hidrografía e a biodiversidade, para reflexionar sobre a percepción persoal do espazo.			1-4		31	1-3		1
OBX4 - Aplicar as tecnoloxías da información xeográfica (TIX), métodos e técnicas propios ou de ciencias afíns, localizando fenómenos naturais e humanos, e argumentando con rigor os seus límites ou categorías, para resolver eficientemente o problema da escala en calquera análise ou proposta de actuación.	1		1-2	1-2-5		3	1-3	
OBX5 - Asumir a globalización como contexto que enmarca a evolución dos sistemas económicos e os comportamentos sociais recentes, investigando as súas relacións de causa e efecto e creando produtos propios que demostren a interconexión e a interdependencia a todas as escalas, para promover o respecto á dignidade humana e ao medio ambiente como base dunha cidadanía global.	5		1-5	4	31	2-3-4	1	41
OBX6 - Explicar de forma crítica os desequilibrios territoriais de España e da súa estrutura sociolaboral e demográfica, recoñecendo os procesos e as decisións que contribuíron ás desigualdades presentes, para reforzar a conciencia de solidariedade e o compromiso cos mecanismos de cooperación e cohesión españois e europeos.			4		12-31	1-2-3	1-2	32

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX7 - Mobilizar coñecementos previos, novos e doutros campos do saber ao abordar situacións do pasado, do presente ou do futuro, reorientando eficazmente decisións e estratexias de traballo individual ou en equipo, para achegar solucións innovadoras a contextos en transformación e fomentar a aprendizaxe permanente.	5		1		11-12-32-50	3	1-3	

Descrición:

3.1. Relación de unidades didácticas

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
1	Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe. Técnicas gráficas e cartográficas. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. A diversidade física: O Relevo. Riscos para as persoas.	Identificar o espazo xeográfico, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español. Describir os trazos do relevo. Diferenzas das unidades morfoestruturais e a litoloxía. Aplicación das TIC. Webs e apps xeográficos.	11	12	X		
2	A diversidade climática de Galicia e España. Dominios climáticos: Características, elementos e factores. Escenarios de cambio climático e emerxencia climática.	Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura. Interpretar mapas do tempo e climogramas.	11	12	X		
3	A diversidade hídrica e bioxeográfica en Galicia e España. Régimes fluviais. Aproveitamento dos recursos hídricos. Biodiversidade: formacións vexetais. Riscos xerados polas persoas.	Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos. Identificar os réximes fluviais. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos. Identificar e diferenciar as rexións vexetais. Impacto das actividades humanas e efectos sobre estas: perda de biodiversidade, de chans e xestión da auga	5	8	X		
4	As paisaxes naturais e as relacións natureza - sociedade.	Describir e identificar os trazos das paisaxes naturais.	5	8	X		

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
4	Influencia do medio na actividade humana. Influencia da actividade humana no medio. Aproveitamento sustentable do medio físico.	Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico.	5	8	X		
5	O espazo rural e as actividades do sector primario. O espazo agrario e gandeiro. A actividade pesqueira. Silvicultura.	As paisaxes agrarias, morfoloxía e estrutura. Transformacións das actividades agropecuarias: prácticas sostibles e insostibles. O sector agrario español e galego. PAC. A actividade pesqueira en España. Os recursos mariños: sostibilidade e PPC. O caso de Galicia.	11	12	X	X	
6	Os espazos industriais. Materias primas e fontes de enerxía: transición enerxética. A industria en España e en Galicia. A pegada ecolóxica. A deslocalización industrial.	Transformacións nas actividades industriais e as paisaxes: materias primas e fontes de enerxía. Espazos industriais e tendencias en España e en Galicia. Políticas territoriais na industria. Políticas da Unión Europea e a globalización.	11	12		X	
7	Os espazos terciarizados. A economía circular e os servizos. Modelos insostibles de servizos e alternativas. A economía dixital.	Terciarización da economía española. Sistema de transportes en España e Galicia. O Desenvolvemento comercial. Espazos turísticos. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. O caso do litoral. Modelos de ocupación dominante en España e en Galicia. A economía dixital: impacto da «economía colaborativa» e novos modelos de negocio.	11	12		X	
8	A poboación española e galega. Análise da súa estrutura e desequilibrios. O reto demográfico: envellecemento e despoboamento rural.	Identificar as fontes para o estudo da poboación. Caracterizar a poboación española. Os movementos migratorios; o respecto pola diversidade étnica cultural. Explicar a distribución da poboación española. Analizar as pirámides de poboación, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades. As perspectivas de poboación española e galega, e a ordenación do territorio.	10	12		X	
9	Concepto de cidade. O espazo urbano en España e Galicia. Funcións da cidade. Morfoloxía urbana. Estrutura urbana. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles.	Definir a cidade. Identificar o proceso de urbanización. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana. Analizar e comentar planos de cidades e unha paisaxe urbana. A rede urbana española e galega.	10	12		X	X

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
9		Definir a cidade. Identificar o proceso de urbanización. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana. Analizar e comentar planos de cidades e unha paisaxe urbana. A rede urbana española e galega.	10	12		X	X
10	Organización territorial de España. A Constitución de 1978 no deseño territorial. Desequilibrios e contrastes territoriais, políticas rexionais e de cohesión. A Comunidade de Galicia.	Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal. Estudo dos desequilibrios territoriais nacionais e autonómicos. Utilidade do Atlas Nacional de España e dos indicadores socioeconómicos oficiais. Xestión e ordenación do territorio: o debate sobre as políticas de cohesión e desenvolvemento rexional. Ordenación territorial en Galicia.	5	5			X
11	España e Galicia: situación xeográfica. España e Galicia en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	Definir a situación xeográfica de España e Galicia en Europa en indicadores socioeconómicos, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos.	5	6			X
12	España e Galicia no mundo: a posición nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais. Globalización e diversidade. As desigualdades territoriais no mundo. Grandes eixes mundiais.	Definir a situación xeográfica de España e Galicia no mundo en indicadores socioeconómicos, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. A Globalización e explicar os seus trazos. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos.	5	5			X

3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas

UD	Título da UD	Duración
1	Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe. Técnicas gráficas e cartográficas. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. A diversidade física: O Relevo. Riscos para as persoas.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.1 - Extraer información de paisaxes naturais e humanizadas analizando fontes visuais, distinguindo elementos xeográficos e interpretando a influencia e interrelacións de factores físicos e humanos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Identifica, comprende e explica os principais trazos do relevo de España. Describe e comprende sumariamente a evolución xeolóxica do relevo de España.	PE	80
CA2.2 - Reflexionar sobre a percepción do espazo xeográfico localizando e recoñecendo en mapas rexións xeomorfolóxicas e bioclimáticas con características comúns e específicas, destacando a súa achega á sostibilidade do medio.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Clasifica e describe a evolución xeolóxica do relevo. Identifica e explica os elementos do relevo e solos.		
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Utiliza mapas dixitais, sistemas de xeoposicionamento GPS e apps nos dispositivos móbiles.	TI	20
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	É capaz de traballar con diferentes documentos, mapas e fontes xeográficas e producir traballos sobre a xeografía física.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. - Factores físicos e diversidade de paisaxes e ecosistemas. Análise dos condicionantes xeomorfolóxicos, bioclimáticos, edáficos, hídricos e relativos ás actividades humanas e prevención dos riscos asociados para as persoas.

UD	Título da UD	Duración
2	A diversidade climática de Galicia e España. Dominios climáticos: Características, elementos e factores. Escenarios de cambio climático e emerxencia climática.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
--------------------------------	-------------------------------	-----------	----------

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Representa e comenta climogramas específicos de cada clima. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas. Utiliza mapas, webs e apps do tempo nos dispositivos móbiles.	PE	80
CA2.2 - Reflexionar sobre a percepción do espazo xeográfico localizando e recoñecendo en mapas rexións xeomorfolóxicas e bioclimáticas con características comúns e específicas, destacando a súa achega á sostibilidade do medio.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Comprende e comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos característicos. Comprende e explica os factores que influen nos climas.		
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Analiza e comenta como afecta a España o cambio climático. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	TI	20
CA2.1 - Extraer información de paisaxes naturais e humanizadas analizando fontes visuais, distinguindo elementos xeográficos e interpretando a influencia e interrelacións de factores físicos e humanos.	Identifica e interpreta os dominios e formacións vexetais e as paisaxes naturais.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. - Factores físicos e diversidade de paisaxes e ecosistemas. Análise dos condicionantes xeomorfolóxicos, bioclimáticos, edáficos, hídricos e relativos ás actividades humanas e prevención dos riscos asociados para as persoas. - Diversidade climática de Galicia e España. Análises comparativas de distribución e representación de climas. Emerxencia climática: cambios nos padróns termopluviométricos; causas, consecuencias e medidas de mitigación e adaptación. Estratexias de interpretación do tempo e alertas meteorolóxicas; webs e aplicacións móbiles.

UD	Título da UD	Duración
3	A diversidade hídrica e bioxeográfica en Galicia e España. Réximes fluviais. Aproveitamento dos recursos hídricos. Biodiversidade: formacións vexetais. Riscos xerados polas persoas.	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
--------------------------------	-------------------------------	-----------	----------

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.1 - Extraer información de paisaxes naturais e humanizadas analizando fontes visuais, distinguindo elementos xeográficos e interpretando a influencia e interrelacións de factores físicos e humanos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Situa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce as consecuencias.	PE	70
CA2.3 - Identificar a diversidade e singularidade de paisaxes naturais comparando a súa distribución, características e contrastes no ámbito autonómico, realzando o territorio de Galicia, de España e de Europa, así como formas humanas de relación con esas contornas.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Analiza e comenta hidrogramas, gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de crecidas e estiaxes en relación con os tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e extrae conclusións.		
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Utiliza mapas, webs e apps da diversidade hídrica nos dispositivos móbiles.	TI	30
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Comprende e explica a diversidade hídrica en España.		
CA2.2 - Reflexionar sobre a percepción do espazo xeográfico localizando e recoñecendo en mapas rexións xeomorfolóxicas e bioclimáticas con características comúns e específicas, destacando a súa achega á sostibilidade do medio.	Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento. Analiza e comenta hidrogramas, gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de crecidas e estiaxes en relación con os tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e extrae conclusións.		
CA2.4 - Reelaborar saberes sobre fenómenos naturais e humanos relevantes a diferentes escalas e en novos contextos, aplicando o pensamento xeográfico, mobilizando e revisando criticamente coñecementos previos e novos, diagnosticando problemas e oportunidades, e razoando sobre posibles previsións e solucións.	Selecciona información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas.		
CA3.3 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade, recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Analiza e interpreta fontes de información que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. - Factores físicos e diversidade de paisaxes e ecosistemas. Análise dos condicionantes xeomorfolóxicos, bioclimáticos, edáficos, hídricos e relativos ás actividades humanas e prevención dos riscos asociados para as persoas.

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Diversidade climática de Galicia e España. Análises comparativas de distribución e representación de climas. Emerxencia climática: cambios nos padróns termopluviométricos; causas, consecuencias e medidas de mitigación e adaptación. Estratexias de interpretación do tempo e alertas meteorolóxicas; webs e aplicacións móbiles. - Biodiversidade, chans e rede hídrica. Características por rexións naturais. Impacto das actividades humanas e efectos sobre estas: perda de biodiversidade, de chans e xestión da auga. Interpretación de imaxes, cartografía e datos. Riscos xerados polas persoas. - Políticas ambientais en Galicia, en España e na Unión Europea: uso de ferramentas de diagnóstico. A rede de espazos naturais protexidos e a Rede Natura 2000. O debate sobre os cambios do modelo de desenvolvemento: o principio de sostibilidade. - Os espazos urbanos en España: as grandes concentracións urbanas nun contexto europeo e mundial. Funcións da cidade e relacións de interdependencia co territorio. Estrutura urbana a través dos planos: repercusións sobre as formas de vida e os impactos ambientais. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles. O uso do espazo público. A mobilidade segura, saudable e sostible.

UD	Título da UD	Duración
4	As paisaxes naturais e as relacións natureza - sociedade. Influencia do medio na actividade humana. Influencia da actividade humana no medio. Aproveitamento sustentable do medio físico.	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.1 - Extraer información de paisaxes naturais e humanizadas analizando fontes visuais, distinguindo elementos xeográficos e interpretando a influencia e interrelacións de factores físicos e humanos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Sabe describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos característicos.	PE	80
CA2.2 - Reflexionar sobre a percepción do espazo xeográfico localizando e recoñecendo en mapas rexións xeomorfolóxicas e bioclimáticas con características comúns e específicas, destacando a súa achega á sostibilidade do medio.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Entende e explica o aproveitamento sustentable do medio físico. Explica e analiza a influencia do medio na actividade humana. Explica e analiza a influencia da actividade humana no medio.		
CA3.3 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade, recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.		
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Sabe obter e seleccionar a partir de distintas fontes, información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade.	TI	20
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Sabe crear e utilizar mapas, webs e apps da natureza e biodiversidade nos dispositivos móbiles.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.3 - Identificar a diversidade e singularidade de paisaxes naturais comparando a súa distribución, características e contrastes no ámbito autonómico, realzando o territorio de Galicia, de España e de Europa, así como formas humanas de relación con esas contornas.	Comprende e diferencia as paisaxes humanizadas das naturais. Sabe comparar e diferenciar as variedades de paisaxes naturais.		
CA2.4 - Reelaborar saberes sobre fenómenos naturais e humanos relevantes a diferentes escalas e en novos contextos, aplicando o pensamento xeográfico, mobilizando e revisando criticamente coñecementos previos e novos, diagnosticando problemas e oportunidades, e razoando sobre posibles previsións e solucións.	Selecciona e analiza posibles elementos lexisladores correctivos da acción humana sobre a natureza. Explica as diferentes políticas favorecedoras do patrimonio natural.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. - Factores físicos e diversidade de paisaxes e ecosistemas. Análise dos condicionantes xeomorfolóxicos, bioclimáticos, edáficos, hídricos e relativos ás actividades humanas e prevención dos riscos asociados para as persoas. - Biodiversidade, chans e rede hídrica. Características por rexións naturais. Impacto das actividades humanas e efectos sobre estas: perda de biodiversidade, de chans e xestión da auga. Interpretación de imaxes, cartografía e datos. Riscos xerados polas persoas. - Políticas ambientais en Galicia, en España e na Unión Europea: uso de ferramentas de diagnóstico. A rede de espazos naturais protexidos e a Rede Natura 2000. O debate sobre os cambios do modelo de desenvolvemento: o principio de sostibilidade. - Os espazos urbanos en España: as grandes concentracións urbanas nun contexto europeo e mundial. Funcións da cidade e relacións de interdependencia co territorio. Estrutura urbana a través dos planos: repercusións sobre as formas de vida e os impactos ambientais. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles. O uso do espazo público. A mobilidade segura, saudable e sostible.

UD	Título da UD	Duración
5	O espazo rural e as actividades do sector primario. O espazo agrario e gandeiro. A actividade pesqueira. Silvicultura.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
--------------------------------	-------------------------------	-----------	----------

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA4.2 - Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais en relación cos procesos produtivos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Analiza e explica a influencia da actual política agraria común no desenvolvemento rural e na sostibilidade do medio. Identifica e analiza a sostibilidade e política pesqueira común.	PE	70
CA4.3 - Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada, e propoñendo solucións desde un punto de vista sostible.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Confecciona e analiza mapas, estatísticas, gráficos comparativos das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas e galegas fronte a outros sectores de actividade.		
CA1.3 - Valorar a dignidade humana analizando criticamente as consecuencias das nosas accións sobre as condicións laborais e de vida, tanto en España como noutros países, investigando o sistema de relacións económicas globalizadas e os sectores económicos, e expondo solucións razoables.	Identifica e comprende as actividades agropecuarias e forestais. Identifica, localiza, comenta e explica as paisaxes agrarias españolas a partir de fotografías e imaxes. Establece e analiza as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	TI	30
CA1.4 - Expresar a necesidade de preservar o medio ambiente, indagando sobre os impactos dos modos de produción, distribución e consumo a escala local e global, e propoñendo actuacións de mellora.	Identifica e analiza as prácticas sostibles e insostibles no sector primario. Achega e explica datos ou gráficos de aspectos estruturais que explican o dinamismo do sector primario.		
CA4.1 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas e galegas.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España no mundo. España ante a globalización: ameazas e oportunidades. Contexto xeopolítico mundial e participación en organismos internacionais. Cooperación internacional e misións no exterior. Diagnóstico dos compromisos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Galicia no contexto mundial. - España en Europa: localización de países e aspectos naturais. A Unión Europea na actualidade: a súa influencia en situacións cotiás. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos. A posición de Galicia no contexto europeo. - Sector primario. Os espazos rurais. Identificación das paisaxes agrarias. Transformacións das actividades agropecuarias: prácticas sostibles e insostibles. O valor socioambiental e económico dos produtos agroalimentarios e forestais de proximidade: indagación de pegadas ecolóxicas e da estrutura sociolaboral. O exemplo galego. Influencia da actual política agraria común no desenvolvemento rural e na sostibilidade. Estudo de casos: etiquetaxes diferenciadas, ecolóxico etc. - Os recursos mariños e a transformación do litoral: pesca, acuicultura e outros aproveitamentos. Sostibilidade e política pesqueira común. O caso galego. Estudo de casos: marisqueo, pesca de baixura e altura, acuicultura, sobreexplotación de caladoiros etc.

UD	Título da UD	Duración
6	Os espazos industriais. Materias primas e fontes de enerxía: transición enerxética. A industria en España e en Galicia. A pegada ecolóxica. A deslocalización industrial.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA4.1 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio Analiza e explica o impacto da deslocalización sobre sectores da industria española e galega. Sabe argumentar a estrutura do tecido industrial, sociolaboral e de emprego indirecto.	PE	80
CA4.2 - Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais en relación cos procesos produtivos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio Expresa e valora o debate sobre a influencia das políticas da Unión Europea e a globalización.		
CA4.3 - Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada, e propoñendo solucións desde un punto de vista sostible.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio Confecciona e analiza mapas, estatísticas, gráficos ou fotografías comparativos das materias primas, fontes de enerxía e as actividades industriais españolas e galegas fronte a outros sectores.		
CA1.3 - Valorar a dignidade humana analizando criticamente as consecuencias das nosas accións sobre as condicións laborais e de vida, tanto en España como noutros países, investigando o sistema de relacións económicas globalizadas e os sectores económicos, e expondo solucións razoables.	Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española e galega. Relaciona a industria coa localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	TI	20
CA1.4 - Expresar a necesidade de preservar o medio ambiente, indagando sobre os impactos dos modos de produción, distribución e consumo a escala local e global, e propoñendo actuacións de mellora.	Comprende e explica a avaliación de pegadas ecolóxicas; a dependencia e transición enerxéticas. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que explican as producións industriais.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España no mundo. España ante a globalización: ameazas e oportunidades. Contexto xeopolítico mundial e participación en organismos internacionais. Cooperación internacional e misións no exterior. Diagnóstico dos compromisos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Galicia no contexto mundial. - España en Europa: localización de países e aspectos naturais. A Unión Europea na actualidade: a súa influencia en situacións cotiás. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos. A posición de Galicia no contexto europeo.

Contidos
- Sector secundario. Os espazos industriais. Transformacións nas actividades industriais e as paisaxes: materias primas e fontes de enerxía. Avaliación de pegadas ecolóxicas; dependencia e transición enerxéticas; estrutura do tecido industrial, sociolaboral e de emprego indirecto. Impacto da deslocalización sobre sectores da industria española. Estudo de casos: construción, automobilístico, agroalimentario etc. e factores de localización. Espazos industriais e tendencias en Galicia. O debate sobre a influencia das políticas da Unión Europea e a globalización.

UD	Título da UD	Duración
7	Os espazos terciarizados. A economía circular e os servizos. Modelos insostibles de servizos e alternativas. A economía dixital.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA4.1 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Identifica e comenta unha paisaxe transformada polo turismo. Explica e valora os modelos insostibles de servizos e as posibles alternativas. Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio	PE	80
CA4.2 - Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais en relación cos procesos produtivos.	Explica e analiza como articulan o territorio as actividades terciarias. Comprende e describe o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial. Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio		
CA4.3 - Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada, e propoñendo solucións desde un punto de vista sostible.	Confecciona e analiza mapas, estatísticas, gráficos comparativos do comercio, comunicación e turismo en España e Galicia fronte a outros sectores ou outros países.		
CA1.3 - Valorar a dignidade humana analizando criticamente as consecuencias das nosas accións sobre as condicións laborais e de vida, tanto en España como noutros países, investigando o sistema de relacións económicas globalizadas e os sectores económicos, e expondo solucións razoables.	Explica a incidencia do sector servizos para a economía española e galega. Analiza e explica o modelo de economía circular e os servizos.	TI	20
CA1.4 - Expresar a necesidade de preservar o medio ambiente, indagando sobre os impactos dos modos de produción, distribución e consumo a escala local e global, e propoñendo actuacións de mellora.	Analiza e constrúe unha crítica da pegada ecolóxica, a estrutura sociolaboral e a responsabilidade social corporativa e dos consumidores		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España no mundo. España ante a globalización: ameazas e oportunidades. Contexto xeopolítico mundial e participación en organismos internacionais. Cooperación internacional e misións no exterior. Diagnóstico dos compromisos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Galicia no contexto mundial. - España en Europa: localización de países e aspectos naturais. A Unión Europea na actualidade: a súa influencia en situacións cotiás. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos. A posición de Galicia no contexto europeo. - Sector terciario. Os espazos terciarizados. O modelo de economía circular e os servizos: relacións entre produción, distribución e venda. Análise crítica de pegadas ecolóxicas, estrutura sociolaboral, responsabilidade social corporativa e dos consumidores. Estudo de casos: competitividade e desequilibrios en transporte, comercio, turismo, servizos esenciais etc. e factores de localización. Modelos insostibles de servizos e alternativas. Modelos de ocupación dominante en Galicia. - A economía dixital: impacto da "economía colaborativa" e novos modelos de negocio no contexto global e da Unión Europea.

UD	Título da UD	Duración
8	A poboación española e galega. Análise da súa estrutura e desequilibrios. O reto demográfico: envellecemento e despoboamento rural.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.3 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade, recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Comprende e comenta o mapa da densidade de poboación e os movementos migratorios, salientando un respecto pola diversidade étnica cultural. Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio	PE	80
CA3.4 - Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais e demográficas.	Analiza gráficos da estrutura e desequilibrios da poboación española e galega resaltando o envellecemento e o despoboamento rural. Explica as dinámicas demográficas actuais de España. Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio		
CA3.5 - Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada.	Describe, analiza e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides... Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.1 - Cuestionar modos de vida insostibles mediante a análise xeográfica de todo tipo de fontes de información que traten os retos ecosociais presentes e futuros, e desde argumentos fundados na relevancia e a necesidade das accións para afrontalos.	Sabe elixir datos e taxas demográficas que amosan a configuración da poboación dun territorio. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española e galega.	TI	20
CA3.2 - Debater sobre os retos naturais e sociais de España de forma comprometida e respectuosa con opinións alleas, utilizando estratexias orais con apoio dixital de gráficos, imaxes e cartografía, e manexando datos rigorosos.	Distingue e razoa as pirámides de poboación na súa evolución histórica. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
- A poboación española: análise da súa estrutura e desequilibrios. Interpretación causal de datos, gráficos e mapas: tendencias pasadas, presentes e proxeccións. Vantaxes e inconvenientes dos movementos migratorios; o respecto pola diversidade étnica cultural. O reto demográfico: envellecemento e despoboamento rural.

UD	Título da UD	Duración
9	Concepto de cidade. O espazo urbano en España e Galicia. Funcións da cidade. Morfoloxía urbana. Estrutura urbana. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles.	12

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.1 - Cuestionar modos de vida insostibles mediante a análise xeográfica de todo tipo de fontes de información que traten os retos ecosociais presentes e futuros, e desde argumentos fundados na relevancia e a necesidade das accións para afrontalos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	PE	80
CA3.2 - Debater sobre os retos naturais e sociais de España de forma comprometida e respectuosa con opinións alleas, utilizando estratexias orais con apoio dixital de gráficos, imaxes e cartografía, e manexando datos rigorosos.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Analiza e explica o plano de cidades españolas características (Barcelona, Madrid ou Vitoria), define o concepto de cidade.		
CA3.4 - Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais e demográficas.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Identifica e analiza as características do proceso de urbanización, con especial atención ás transformacións máis recentes e sinalando a influencia histórica no plano da cidade.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.3 - Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade, recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	TI	20
CA3.5 - Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada.	Identifica e explica a xerarquización urbana española. Comprende os desequilibrios na distribución da poboación.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
- Os espazos urbanos en España: as grandes concentracións urbanas nun contexto europeo e mundial. Funcións da cidade e relacións de interdependencia co territorio. Estrutura urbana a través dos planos: repercusións sobre as formas de vida e os impactos ambientais. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles. O uso do espazo público. A mobilidade segura, saudable e sostible.

UD	Título da UD	Duración
10	Organización territorial de España. A Constitución de 1978 no deseño territorial. Desequilibrios e contrastes territoriais, políticas rexionais e de cohesión. A Comunidade de Galicia.	5

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Identifica e explica a ordenación territorial española a partir de mapas políticos e outros documentos de cartografía física e eco-social. Explica os desequilibrios e os contrastes territoriais de España.	PE	75
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Representa e explica os fenómenos físicos e humanos que se desenvolven no territorio. Utiliza visores de mapas, webs e apps nos móbiles. Aplica dun xeito eficiente os métodos da xeografía.	TI	25

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
- Organización administrativa de España. O estudo dos desequilibrios territoriais nacionais e autonómicos. Utilidade do Atlas Nacional de España e dos indicadores socioeconómicos oficiais. Xestión e ordenación do territorio: o debate sobre as políticas de cohesión e desenvolvemento rexional. Ordenación territorial en Galicia. Situación actual e proxeccións do estado do benestar.

UD	Título da UD	Duración
11	España e Galicia: situación xeográfica. España e Galicia en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	6

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Explica e comprende a posición de España na Unión Europea. Comprende os contrastes territoriais e as políticas de cohesión. É capaz de traballar con documentos, mapas e fontes xeográficas e producir traballos sobre xeografía física.	PE	70
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Extrae e sabe interpretar a información de mapas, planos e utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica. Utiliza mapas dixitais, sistemas de xeoposicionamento GPS e apps nos dispositivos móbiles.	TI	30

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles. - España en Europa: localización de países e aspectos naturais. A Unión Europea na actualidade: a súa influencia en situacións cotiás. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos. A posición de Galicia no contexto europeo.

UD	Título da UD	Duración
12	España e Galicia no mundo: a posición nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais. Globalización e diversidade. As desigualdades territoriais no mundo. Grandes eixes mundiais.	5

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
-------------------------	------------------------	----	---

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	Contesta á proba escrita cun nivel suficiente e satisfactorio. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais. Identifica e describe os trazos da globalización.	PE	80
CA1.2 - Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial. Confecciona cadros comparativos de casos concretos de globalización.	TI	20

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
- España no mundo. España ante a globalización: ameazas e oportunidades. Contexto xeopolítico mundial e participación en organismos internacionais. Cooperación internacional e misións no exterior. Diagnóstico dos compromisos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Galicia no contexto mundial.

4.1. Concrecións metodolóxicas

A intervención educativa na materia de Xeografía desenvolverá ou seu currículo e tratará de asentarse de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de desempeño.

A metodoloxía da materia debe axustarse ao nivel competencial inicial do alumnado, respectando ritmos e estilos de aprendizaxe que teñan en conta a atención á diversidade. A materia de Xeografía permite desenvolver metodoloxías activas, nas que o traballo individual e cooperativo estean permanentemente presentes, con elaboración de diferentes tipos de materiais, integrando de forma especial as tecnoloxías da información e da comunicación.

O uso dunha metodoloxía propia para que o profesorado, tomando como eixe vertebrador as competencias específicas e os contidos, poidan adaptar as súas situacións de aprendizaxe a contextos de todo tipo, convertendo as posibles respostas aos retos ecosociais de Galicia, de España e do mundo nun incentivo para a aprendizaxe activa do alumnado, para o desenvolvemento do pensamento xeográfico e para a valoración da xeografía como saber aplicado.

- O emprego de métodos cuantitativos de carácter serial, gráfico e estatístico que lle proporcione ao alumnado información de diferentes fontes que permitan elaborar un discurso que fomente a igualdade e a sostibilidade, requisitos que caracterizan as ciencias sociais.

- O uso de estratexias nas que o alumnado exercite tanto procesos instrumentais como actitudes para promover a capacidade transformadora de todo saber desde a responsabilidade cívica, baseada na autonomía persoal e o respecto ás persoas e ao medio natural no contexto actual de cambios e incertezas.

- O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en equipo.

- A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade, e estimulando a participación en debates sobre temas relevantes para a comprensión crítica da realidade.

- O desenvolvemento no alumnado de fundamentos propios a través dun enfoque interdisciplinario, aproveitando o carácter globalizador e integrador da materia coa presentación da información en diferentes linguaxes que inclúan

aspectos tanto visuais como verbais.

- Analizar problemas sociais e ambientais relevantes, que faciliten assimilar os conceptos teóricos por parte do alumnado e que lle permita unha comprensión xusta e igualitaria do mundo no que vive.
- A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten estas dificultades.
- Utilización como instrumento básico de traballo a aula virtual do departamento, que servirá como punto de encontro para desenvolver un traballo cooperativo. Así, a través deste recurso proporemos materiais complementarios de reforzo didáctico, actividades grupais e individuais.
- Exposición, tanto oral como escrita, por parte do alumnado, considerase un medio esencial para acadar os obxectivos propostos para a materia e o nivel. Tamén o é, buscar que o alumnado consiga vincular directamente o coñecemento que lle proporciona esta materia, coa realidade física, económica e social do seu entorno inmediato e coñeza os condicionantes que crean e modifican esa realidade. Trataremos de que esa vinculación continua da materia coa realidade na que opera o alumnado sirva tamén de motivación de cara á materia.
- Construción do coñecemento xeográfico, traballaremos os procesos de: análise de datos / contraste dos datos cos coñecementos específicos do bloque adquiridos/análise crítico a partir dos coñecementos globais da materia. Ao longo do curso buscaremos que ese proceso sexa cada vez máis autónomo por parte do alumnado, unha vez que asimile os procedementos axeitado
- O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e escritura, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.
- Fomento do traballo grupal, fomentando a participación en debates sobre temas relevantes para a comprensión crítica da realidade xeográfica.
- Saídas didácticas e elaboración de traballos de campo como medio de achegamento directo á realidade xeográfica.
- Impulsar o uso das TIC como instrumento para traballar a análise espacial, aproveitando en particular a potencialidade dos dispositivos móbiles, webs e un uso crítico das diversas fontes; xestión de datos estatísticos; cartografía e fotointerpretación

A diversidade de contidos da materia e a tendencia do alumnado de 2º bacharelato a avanzar na achega de obxectivos de forma acelerada fronte a etapas previas, fai que ao longo do curso poidamos ir modificando estratexias metodolóxicas na procura dun proceso de aprendizaxe cada vez máis autónomo por parte do alumnado.

Por estas razóns os docentes deberán intervir máis asiduamente na tarefa de dirixir e reconducir as actividades do alumnado. Isto non nos debe facer esquecer o obxectivo prioritario de conseguir unha clase activa e participativa afastada do exclusivo protagonismo do docente como mero subministrador dos contidos da materia.

Partindo sempre dos coñecementos previos intentaremos construír unha aprendizaxe significativa, non nos quedaremos nunha mera nomenclatura pedagóxica e seguiranse as instrucións do Grupo de Traballo da materia da CIUG.

4.2. Materiais e recursos didácticos

Denominación
Recursos e apuntamentos do docente.
Aula virtual do centro
Recursos Abau e grupo de traballo de Xeografía
Fichas fotocopiáveis
Presentacións interactivas por medio de webs e apps de contidos xeográficos.
Libro de texto físico ou dixital.
Gamificación

Para a práctica e desenvolvemento na aula contamos cunha grande diversidade de recursos perfectamente utilizables para cada momento didáctico ou metodoloxía a empregar.

O libro de texto é un apoio para o profesorado e para o alumnado xa que aglutina todas as unidades que se van traballar ao longo do curso e tamén ofrece diversas e numerosas actividades a desenvolver. Non obstante, débese ter en conta que non debe determinar a función do docente nin a súa metodoloxía, polo que o profesorado, como profesional que é, determinará e xestionará o seu uso.

Ademais do libro de texto empregárase material complementario, elaborado polo docente, que se acomode aos diferentes ritmos de aprendizaxe que se poden dar na aula. Así mesmo, utilizaremos a Aula virtual a través da cal podemos facer propostas de traballo (visualizar vídeos, comentar textos...) así como presentacións interactivas feitas por medio de webs e apps específicas de xeografía.

A gamificación por medio de cuestionarios (Kahoot, quizz), daralle un punto divertido e lúdico ao ensino-aprendizaxe e tamén será frecuente nas actividades de reforzo e de síntese de inicio e final de cada unidade didáctica.

Empregaranse diferentes materiais, cada vez máis relacionados coas TIC, buscando unha maior diversificación, para dar cobertura aos diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado.

Dedicaranse tamén algunhas sesións á presentación, explicación e auto-exploración dalgunhas aplicacións SIX de análise xeográfica e territorial (á parte das vinculadas a Google e máis coñecidas para o alumnado), como é o caso de "QGis" ou "ARCGis".

5.1. Procedemento para a avaliación inicial

A avaliación inicial realizarase nos primeiros días de clase, destinada a comprobar a capacidade de expresión, corrección formal, análise, coherencia expositiva e coñecementos previos. A Avaliación inicial na materia de Xeografía de 2º de bacharelato consistirá nos seguintes elementos:

- Unha proba teórica específica sobre o coñecemento das divisións administrativas do Estado español: comunidades autónomas e capitais autonómicas, provincias e principais illas dos dous arquipélagos máis importantes (Illas Baleares e Illas Canarias). Localización e identificación.

- Observación activa: durante as primeiras xornadas de clase, a medida que se establecen e explican as pautas introdutoras da materia e as metodoloxías e técnicas de traballo (tipoloxías cartográficas, sistemas de coordenadas, tipos de documentos xeográficos e o seu comentario), mediante preguntas diagnósticas observarase o coñecemento básico do espazo histórico-xeográfico, físico e humano e detectar así potenciais debilidades.

Así mesmo, outra das vantaxes das avaliacións iniciais son as de ofrecer información adicional sobre o punto de partida do alumnado cara a cada un dos temas que se vai a comezar a traballar, permitindo concretar os contidos que suscitan maior interese ou aqueles que se descoñecen totalmente e son plenamente novidosos. Asemade, tamén posibilita definir a didáctica e metodoloxía, para abordar a unidade e chegar aos distintos ritmos de aprendizaxe e detectar as posibles confusións e incorreccións que os alumnos teñen sobre os contidos a tratar e que precisan aclaración e rectificación.

Xa que logo, haberá tamén unha avaliación inicial ao inicio de cada unidade e moi especialmente cando se comece un novo bloque de contidos do temario (Xeografía Física, Xeografía Humana e Ecosocial, Xeografía Económica, Xeopolítica). En liñas xerais, estas avaliacións de carácter diagnóstico consistirán na elaboración grupal de cuestionarios e test con gamificación, brainstorming, debates ou visionados de material audiovisual introdutorio do tema.

- Competencia lectora: actividades relacionadas coa comprensión de textos escritos.

- Conceptos e expresión escrita: cuestións sobre aspectos básicos de Xeografía e/ou Historia, que ademais permitirán avaliar a coherencia e a corrección gramatical e ortográfica.

- Elaboración de sínteses ou esquemas, mapas conceptuais..., que permitan coñecer se o alumnado domina eses procedementos tan básicos en esta área.

Os resultados de dita proba poderán orientarnos cara ao establecemento das estratexias de aprendizaxe e a realización das actividades de reforzo máis axeitadas para o alumnado.

5.2. Criterios de cualificación e recuperación

Pesos dos instrumentos de avaliación por UD:

Unidade didáctica	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6	UD 7	UD 8	UD 9	UD 10
Peso UD/ Tipo Ins.	11	11	5	5	11	11	11	10	10	5
Proba escrita	80	80	70	80	70	80	80	80	80	75
Táboa de indicadores	20	20	30	20	30	20	20	20	20	25

Unidade didáctica	UD 11	UD 12	Total
Peso UD/ Tipo Ins.	5	5	100
Proba escrita	70	80	78
Táboa de indicadores	30	20	22

Criterios de cualificación:

A pesar de que a avaliación formulada nunha programación se deba levar a cabo ao longo de todo o proceso de ensino e aprendizaxe, podemos destacar tres momentos clave:

- A avaliación inicial ou diagnóstica, que ten lugar antes de comezar o proceso de ensino e aprendizaxe para diagnosticar a situación inicial e os coñecementos previos (vid. aptdo 5.1).
- A avaliación continua ou procesual, que forma parte do propio proceso de ensinanza e que, por iso, ten un carácter esencialmente formativo e reorientador do proceso.
- A avaliación final ou sumativa, que se realiza ao finalizar o proceso, coa finalidade fundamental de coñecer e valorar os resultados finais, tamén cunha función formativa.

Os PROCEDEMENTOS de avaliación dentro da nosa planificación serán:

- A observación na aula. Permite comprobar o nivel de atención; o ritmo de adquisición de contidos, técnicas e métodos de indagación e de realización das actividades propostas; a capacidade en comunicación e expresión oral; o interese pola materia; a participación na clase; ou as actitudes sociais (convivencia, tolerancia, sociabilidade etc.)
- Entrevista e diálogo. As entrevistas individualizadas serán un apoio á observación nos casos nos que desta se poidan desprender carencias, en especial, nas actitudes e intereses
- Actividades escritas e orais, xa sexan estas de avaliación individual ou de grupo. Serán esenciais para valorar a adquisición de certas competencias clave, como a persoal, social e de aprender a aprender, a competencia cidadá, as competencias dixitais ou a competencia emprendedora. Exemplos: participación en debates e exposicións; realización de sínteses mediante esquemas, resumos ou gráficos; utilización das fontes de información e investigación/procura con autosuficiencia; probas escritas e traballos individuais e/ou en grupo.
- Probas e exames. Ateranse aos contidos desenvolvidos na clase e cada proba indicará sempre a puntuación de cadansúa pregunta ou exercicio. Non estarán concibidos como mera repetición de conceptos ou ideas xa expostas, senón que se intentarán orientar cara a unha demostración da comprensión dos contidos e as capacidades de relación multicausal, síntese, expresión, razoamento, exemplificación que concrete os coñecementos, etc.

Os INSTRUMENTOS de avaliación a utilizar co fin de coñecer o grado de comprensión dos conceptos e procesos, son: fichas ou follas de seguimento, coas que tomar constancia de posibles incidencias diarias referidas á participación e a cuestións actitudinais, así como tamén das faltas de asistencia. O mesmo ocorrerá nas entrevistas con algúns dos alumnos ou alumnas ou cos seus proxenitores, que haberán de quedar rexistradas a modo de actas no caderno e diario de seguimento do alumnado. En canto ás actividades e aos traballos escritos ou orais, serán avaliados con matrices/rúbricas ou con táboas de indicadores que indiquen os logros adquiridos e que estarán sempre dispoñibles para a consulta do alumnado na aula virtual do centro, xunto co material e instrucións referidas a cadansúa actividade. Ademais, na revisión e corrección dos traballos e tarefas escritas avaliarase a calidade e a comprensión dos coñecementos demostrados, a súa exposición, a capacidade de análise e de síntese, a coordinación para a súa realización e o grao de participación no caso de tarefas colectivas.

A AVALIACIÓN procedimental: a análise e comentario de documentos xeográficos será a técnica de traballo coas ferramentas xeográficas na que se fará maior fincapé ao longo do curso. Esta proba pode referirse ao comentario de

textos relacionados cos contidos tratados, táboas estatísticas ou gráficos (diagramas ombrotérmicos, hidrogramas, perfís topográficos, cliseries, pirámides de poboación). Tamén contempla o traballo coa cartografía (localización e análise de mapas físicos, políticos ou temáticos, planos). O material cartográfico deste exercicio pode referirse a calquera dos contidos recollidos no currículo da materia: mapas topográficos, mapas xeolóxicos, mapas meteorolóxicos, mapas de coropletas nos que se representen fenómenos físicos, económicos ou demográficos, mapas políticos de división administrativas, de transportes e vías de comunicación. Así mesmo, tamén incluímos neste apartado o comentario de planos urbanos.

Cabe engadir que nos exercicios de localización, as respostas deberán ter un grado de precisión suficiente para seren valoradas de forma positiva, polo que o alumnado situará de forma inequívoca (mediante punto, liña ou contorno) aquilo que se lle requira no enunciado. É importante realizar ao remate de cada unidade didáctica algún repaso de actividades representativas que nos informen do grao de comprensión da unidade, polo que será nese momento cando se solicite a entrega deste tipo de tarefas, especialmente. Por outra parte, as probas escritas serven para que o alumno se dea conta dos seus avances e dificultades, ao tempo que nos permiten detectar qué conceptos, procedementos ou actitudes deben ser reforzados.

Os criterios para cualificar ao alumnado serán os seguintes:

- **PROBAS ESCRITAS** (exames) nas que o alumnado debe contestar a preguntas tanto teóricas como prácticas. As cuestións que se van a presentar nas probas parciais e finais centraranse na replicación dos exames desta materia nas probas de Avaliación do Bacharaleto para o Acceso á Universidade (ABAU). Porén, seguirán as pautas destas probas previas á convocatoria do ano 2020 (cando a crise da COVID implicou un cambio no formato/deseño do exame ABAU e supuxo unha optatividade ampla que permite elixir as partes a realizar, ben que non se modificou o tipo de preguntas que compoñen a proba). É dicir:

Primeira cuestión teórica: un exercicio que consistirá na definición de 4 conceptos xeográficos básicos a escoller dun total de 6. As definicións a estes conceptos serán proporcionadas pola/o docente e a súa listaxe definida polo grupo de traballo de Xeografía na CIUG. A puntuación máxima desta cuestión será de 2 puntos.

Segunda cuestión teórica: desenvolvemento dunha cuestión xeográfica fundamental, referida aos temas principais dos bloques de coñecemento do currículo oficial da materia. Nesta cuestión valoraranse os coñecementos, pero tamén a capacidade de expresión, a utilización da terminoloxía xeográfica, a claridade expositiva, etc. Estas preguntas-tema tamén serán proporcionadas pola/o docente da materia, a partir das indicacións do grupo de traballo de Xeografía na CIUG, para seguir en todo momento as directrices das probas ABAU. A puntuación máxima desta cuestión será de 4 puntos.

Terceira cuestión, parte práctica: lectura, identificación, interpretación, explicación e análise crítica dun documento xeográfico (mapa temático, gráfico, fotografía, diagrama, táboa estatística, etc.) relacionado cos bloques do temario e no que se deben demostrar as competencias e aptitudes lóxicas da materia e da aplicación dos contidos e ferramentas teóricas á análise e comentario de documentos xeográficos. O alumnado terá modelos e exemplos de comentarios similares resoltos na aula e proporcionados pola/o docente, aprenderá as técnicas para elaboralos e deberá realizar tamén exercicios deste tipo para poñer en práctica o aprendido antes de ter que demostralo nos exames. Este tipo de comentario estará guiado por 3 ou 4 apartados ou epígrafes, nos que se solicitarán diversas fases desta técnica de traballo, entre as seguintes: (1) definición e identificación da tipoloxía de documento gráfico; (2) localización espazo-temporal; (3) análise e comentario da información contida no documento segundo as instrucións proporcionadas; (4) contraste e comparación dos resultados con outras situacións ou localizacións semellantes; (5) aportacións críticas sobre os resultados e conclusións do fenómeno amosado polo documento e analizado; ou (6) situación/contexto futuro potencial, isto é, consecuencias da información presentada. A puntuación máxima desta cuestión será de 4 puntos.

Cabe engadir que as dúas cuestións teóricas terán carácter acumulativo ao longo do curso. É dicir, a medida que se avance no desenvolvemento do temario, cada nova proba parcial e exame incorporará e englobará como materia de estudo as definicións de conceptos xeográficos e as preguntas-tema incluídas nos exames anteriores.

- A ponderación dos exames escritos ou traballos específicos na nota de avaliación será como mínimo do 75%. Dependendo do número de exames feitos, en cada avaliación haberá como mínimo dous exames.

- A ponderación doutros traballos escritos, exposicións orais, cuestións, tests e as actividades diarias de clase que se realicen durante a avaliación, será como máximo do 25%, dependendo do número de traballos feitos. Este traballo consistirá na entrega dunha serie de actividades solicitadas ou na realización doutro tipo de controis teóricos na aula. Como se indicou máis arriba, as actividades e traballos a realizar polo alumnado afondarán nas técnicas e destrezas propias da materia, nomeadamente, a elaboración de comentarios de documentos xeográficos propios dos bloques do temario oficial.

A CUALIFICACIÓN final da materia en cada unha das tres avaliacións consistirá na media das probas teóricas realizadas, sempre que estas acaden, como mínimo, un 3,5 sobre 10. Esta cualificación media ponderará o citado 75% da cualificación final, mentres o 25% restante sairá do traballo diario do alumnado. Por suposto, a utilización de medios fraudulentos de copia ou falsificación das probas escritas supoñerá a anulación da proba cun 0 e suspenso automático.

A CUALIFICACIÓN FINAL ORDINARIA na materia de xeografía será calculada como a media aritmética da acadada en cada unha das tres avaliacións.

Criterios de recuperación:

No caso de non superar os obxectivos da materia, non acadando unha nota de 5 na cualificación segundo os criterios de cualificación arriba citados, a alumna ou alumno poderá realizar unha proba de recuperación trimestral. Ditas probas consistirán, fundamentalmente, nun exame de recuperación coas mesmas pautas indicadas no apartado anterior e sempre terán lugar no comezo do trimestre seguinte, isto é, en xaneiro para a recuperación da primeira avaliación e en marzo para a recuperación da segunda. Así mesmo, haberá tamén unha última proba de recuperación final antes do remate do curso, no mes de maio. Esta proba centrarase naquelas partes do currículo oficial da materia que non fosen superadas naquela altura, incluíndo por suposto a posibilidade de recuperar a 3ª avaliación.

Caso de ser a devandita recuperación un exame global ou anual de curso completo, a cualificación final da materia corresponderase coa obtida na devandita proba. Nos restantes casos, é dicir, cando a proba de recuperación represente tan só un exame parcial (por exemplo, unha soa avaliación), a cualificación desta proba ponderará xunto co resto dos resultados obtidos nas avaliacións restantes de xeito ordinario e dentro do 75% correspondente ás probas teóricas.

En canto ás actividades de reforzo para lograr a recuperación, o profesorado da materia de Xeografía de España potenciará a realización voluntaria de exercicios prácticos similares aos solicitados para entrega obrigatoria e aos que sexan materia de exame para a súa corrección, revisión e mellora. Igualmente, ao longo do curso, poderá tamén recuperarse o 25% da cualificación referido ao traballo diario, por medio da elaboración e entrega de tarefas e traballos escritos semellantes aos realizados e solicitados no seu momento (ben fose por non teren sido estes entregados en tempo e forma, ou ben porque, a pesar de teren sido realizados cando tocaba, non acadaran avaliación positiva).

O alumnado que desexe incrementar a cualificación final da materia poderá realizar de maneira voluntaria o exame de recuperación anual, pero non elixir a realización de exames parciais a demanda.

Tocante á AVALIACIÓN EXTRAORDINARIA, que terá lugar en xuño, na data oficial fixada pola dirección do centro, o exame será o mesmo para todos os grupos, co fin de homoxeneizar os niveis.

Actividades de reforzo e de ampliación: Despois da realización das probas da avaliación ordinaria (datas indicadas no calendario escolar) e durante o tempo entre elas e a proba extraordinaria, realizaránse actividades de reforzo e ampliación, segundo o caso. O profesorado poderá ofrecer explicacións dos contidos e diferentes tipos de exercicios ou actividades que intenten solucionar o déficit na materia daquel alumnado que non puido acadar os obxectivos na avaliación ordinaria.

6. Medidas de atención á diversidade

Para o alumnado que requira unha atención educativa diferente á ordinaria, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe por trastorno por déficit de atención e hiperactividade (TDAH), polas súas altas capacidades intelectuais, por se incorporar tarde ao sistema educativo ou por condicións persoais ou de historia escolar, estableceranse as medidas curriculares e organizativas necesarias co fin de que poidan alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos e competencias establecidas en cada etapa para todo o alumnado.

De ser necesario, elaborárase a adaptación curricular do alumnado que a precise en colaboración co Departamento de Orientación; o Departamento levará a cabo as medidas recollidas nesa adaptación que lle correspondan. Así mesmo, estableceranse as medidas oportunas para o alumnado con dificultades específicas de aprendizaxe por TDAH, tales como adaptación de instrumentos e, e de ser o caso, tempos e apoios que aseguren unha correcta avaliación deste alumnado. De igual xeito, buscarase a localización máis idónea na aula, de forma que estean sentados cerca da mesa do profesor e, na medida do posible, ao lado de compañeiros que lle sirvan de modelo de tranquilidade, de orde e axuda.

Ao longo do curso e, segundo a evolución e necesidades concretas de cada alumno/a, poderanse levar a cabo todas as medidas que consideremos necesarias para o correcto desenvolvemento deste alumnado. Ademais, tocante ao perfil concreto do alumnado de bacharelato pertencente á quenda/modalidade de persoas adultas, que xeralmente configura grupos de aula máis reducidos (especialmente en materias de modalidade e de escolla alternativa ou opcional na matrícula como a Xeografía de España), isto permitirá unha atención individualizada e personalizada en cada caso, atendendo ás necesidades tan variables duns estudantes con historias vitais moi diferentes entre si. Unhas historias derivadas tanto das súas experiencias xeracionais dispares, como das súas obrigas e responsabilidades (laborais, familiares etc.), así como tamén das razóns que motivaron a súa escolla de matrícula en

Bacharelato, en moitos casos supoñendo un reenganche a unha carreira académica truncada/obstaculizada por razóns diversas no seu momento. Xa que logo, esta atención individualizada, sempre crucial no ensino, éo se cabe aínda máis no caso do ensino de persoas adultas, pois en moitas circunstancias estes estudos supoñen a posibilidade potencial, para as e os docentes, de intervir en certa medida no denominado "fracaso escolar", recuperando casos que en ocasións engrosaron as cifras de dita estatística en cursos pasados e que agora se dotan dunha segunda oportunidade.

En cada unidade propónse unha asimilación progresiva, de menor a maior dificultade, dos conceptos, termos e procesos históricos estudados.

En xeral, procurarase proporcionar aos alumnos e alumnas, para os contidos de maior dificultade:

- Esquemas e/ou sínteses cos conceptos fundamentais.
- Actividades con diferentes graos de profundización.
- Páxinas de referencia para resolver dúbidas e/ou ampliar coñecementos.

Así mesmo, ese incremento progresivo da dificultade tamén estará enfocado cara a establecer as interrelacións propias dunha materia interdisciplinar coma esta, tanto ao final de cada Unidade, para que esta sexa vista coma un todo equilibrado e relacionado, como tamén entre cada bloque de contidos e os anteriores, facilitando así a comprensión e a asimilación da complexidade dos coñecementos.

7.1. Concreción dos elementos transversais

	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6	UD 7	UD 8
ET.1 - Comprensión lectora e expresión oral e escrita	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.2 - Comunicación audiovisual	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.3 - Competencia dixital, webs e apps	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.4 - Emprendemento social e empresarial					X	X	X	X
ET.5 - Fomento do espírito crítico e científico					X	X	X	X
ET.6 - Educación emocional e en valores				X				X
ET.7 - Convivencia: Respecto pola diversidade étnica cultural e igualdade de xénero								X
ET.8 - Creatividade				X				X

	UD 9	UD 10	UD 11	UD 12
ET.1 - Comprensión lectora e expresión oral e escrita	X	X	X	X
ET.2 - Comunicación audiovisual	X	X	X	X
ET.3 - Competencia dixital, webs e apps	X	X	X	X
ET.4 - Emprendemento social e empresarial	X			

	UD 9	UD 10	UD 11	UD 12
ET.5 - Fomento do espírito crítico e científico	X	X	X	X
ET.6 - Educación emocional e en valores	X	X	X	X
ET.7 - Convivencia: Respecto pola diversidade étnica cultural e igualdade de xénero	X	X	X	X
ET.8 - Creatividade	X	X		X

Observacións:

Serán traballados todos os elementos transversais, en especial a comprensión lectora e a expresión oral e escrita pois o alumnado vai ter que ler en diferentes formatos e redactar resumos, opinións, textos, comentarios históricos.

A Tecnoloxía da Información e a Comunicación insistirá na competencia dixital e a comunicación audiovisual, resaltando o uso de webs e apps específicas, esta será aproveitada en todas as unidades pois servirán de apoio á práctica docente.

O resto dos elementos transversais tamén serán abordados en maior ou menor medida en case todas as unidades.

O emprendemento tamén se considera importante por canto se pretende que o alumnado realice propostas e promova unha actitude proactiva e participativa.

Importante na materia de Xeografía será a educación emocional e en valores como actitude do alumnado na aula de respecto e tolerancia pola diversidade.

Ademais dos elementos transversais especificamente traballados nos anteriores epígrafes, traballaranse de forma específica os seguintes elementos transversais:

- A aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida.
- A prevención da violencia de xénero, e de todo tipo de violencia contra as persoas.
- Elementos curriculares relacionados co desenvolvemento sostible e o medio ambiente.
- Fomento da alimentación equilibrada e da actividade física moderada.

7.2. Actividades complementarias

Actividade	Descrición	1º trim.	2º trim.	3º trim.
Roteiros de interese xeográfico, histórico ou cultural.	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			X
Visitas culturais a museos e exposicións de interese, teatro ou a centros de actividade económica ou xestión dos recursos naturais	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.	X	X	X

Observacións:

- As actividades constitúen un dos eixes fundamentais do proceso de aprendizaxe xa que na súa realización o alumnado adquire un papel activo.

Realizaranse actividades nas que o alumnado deba despregar a súa capacidade de actuación, de reflexión e de creación.

Fundamentalmente, os tipos de actividades que se presentan son os seguintes:

- Actividades referidas á comprensión de contidos conceptuais e ao establecemento de relacións entre estes. Realización dun vocabulario xeográfico (o alumnado elaborará un glosario de termos que terán que presentar ao profesorado),

- Actividades de síntese de información, realización de esquemas, resumos e toma de apuntamentos en clase.

- Actividades de análise e interpretación de fontes históricas de diferente natureza: textos, gráficos, obras de arte, mapas históricos, debuxos satíricos, esbozo de batallas, carteis propagandísticos, obras cinematográficas, obxectos, etc.

- Redacción de traballos de temática histórica, pequenos traballos de investigación ofrecendo un guión delimitando os apartados sobre os que queremos obter información.

Todas as actividades complementarias e extraescolares están definidas e programadas para enriquecer o proceso de ensino-aprendizaxe do alumnado, polo tanto están consensuadas a nivel de departamento didáctico e pensadas para lograr un aproveitamento didáctico diferente fóra das aulas.

As actividades fora da aula están definidas a través de tres fases:

- Primeira fase: preparación na aula previa á saída da UD correspondente.

- Segunda fase: a visita programada e organizada, o disfrute da actividade.

- Terceira fase: avaliación e comprobación dos saberes adquiridos por medio da actividade.

Unha actividade xa programada anualmente é un roteiro xeolóxico por un xeo-parque galego (a miúdo no xeo-parque Cabo Ortegal), que ten lugar no terceiro trimestre. Esta visita está organizada de xeito interdepartamental e busca tamén vincular as áreas de estudos e modalidades de bacharelato ao obxecto de demostrarlle ao alumnado que o coñecemento non está parcelado. En efecto, prográbase entre os departamentos de Xeografía e Historia e de Bioloxía e Xeoloxía, dentro do marco do Club de Ciencias do centro. O roteiro ten un enfoque transversal. No que se pode observar in situ a xeomorfoloxía e a xeoloxía xa estudadas, pero tamén se afonda nos coñecementos adquiridos sobre os sectores económicos, a localización urbana ou os riscos medioambientais.

Así mesmo, poderán realizarse algunha outra actividade complementaria, que consista nalgún tipo de visita cultural, ben en coordinación con outros departamentos ou equipos de traballo (biblioteca, EDLG ou Equipo de Igualdade) ou ben por propia iniciativa do equipo docente de Xeografía, segundo oportunidades concretas que poidan xurdir ao longo do curso (temáticas de actualidade ou opcións de proximidade).

8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro

Indicadores de logro
Temporalización das unidades e dos contidos
Exposición da información
Eficacia e variedade das actividades e recursos
Diversidade de recursos
Estratexias de motivación do alumnado
Interacción co alumnado
Avaliación das aprendizaxes: Avalía según os criterios de avaliación da programación
Valoración da materia: 1. Os obxectivos están ben formulados 2. A selección e temporalización dos contidos é axeitada 3. Os criterios de avaliación e cualificación son claros 4. Empregáanse diferentes instrumentos de avaliación

Descrición:

O alumnado non é o único elemento do sistema educativo que debe ser avaliado. Todo o sistema o ten que ser, na procura da mellora permanente e da solución de erros, problemas ou dificultades. No que respecta á docencia, o rol de avaliador e avaliado coincide no mesmo individuo e, xa que logo, a súa actividade tamén debe avaliarse, externa e internamente. A respecto da súa autoavaliación, cabe dicir que o profesor/a ten que analizar a programación didáctica, a organización e o aproveitamento dos recursos, o carácter das relacións entre el/ela e o seu alumnado, a coordinación entre os órganos e persoas do centro, o desenvolvemento e planificación da súa práctica docente e a regularidade e calidade da relación coas familias e titores legais. Será igualmente importante obter e ter en conta a impresión dos alumnos/as e as súas suxestións de mellora.

En canto á programación didáctica, haberá que realizar unha avaliación final que teña en conta o nivel de alcance dos obxectivos, a oportunidade da distribución e secuenciación dos contidos e criterios de avaliación, a idoneidade dos métodos e materiais didácticos para potenciar a aprendizaxe por competencias, a planificación temporal, así como as vantaxes e desvantaxes amosadas pola programación en si. Toda esta actividade, reflexiva, autocrítica e avaliadora estará presente de maneira continua, por exemplo nas reunións de seguimento do departamento e na avaliación de resultados e o seguimento da propia programación ao final de cada unidade didáctica, ao obxecto de adaptar as estratexias educativas adoptadas ás necesidades específicas amosadas polo alumnado. Porén, a autoavaliación global atraerá especial atención ao remate do calendario lectivo, sendo obxecto da memoria de fin de curso, onde se recolla o nivel de cumprimento do planeado e se faga balance da súa idoneidade, así como dos aspectos a mellorar e reformular.

Como ferramenta auxiliar para reflexionar e valorar a actividade docente temos un cuestionario breve para as unidades didácticas, que será reflectido no seguimento da propia programación en PROENS, así como unha rúbrica de autoavaliación global para o curso completo. Esta contemplará os seguintes elementos:

- Temporalización das unidades e dos contidos. Planificación das unidades didácticas ao longo do curso e temporalización dos contidos que se deben abordar en cada unidade.
- Exposición da información. Claridade nas explicacións docentes, cunha recepción e cunha interacción adecuada co alumnado para comprobar a asimilación das informacións transmitidas.
- Eficacia das actividades e recursos didácticos. Elección e uso adecuados das actividades e recursos empregados para a consecución dos obxectivos didácticos e dos criterios de Avaliación formulados.
- Diversidade de recursos. Uso de gran diversidade de recursos e materiais, incluíndo as TIC e o uso educativo dos medios de comunicación, para fomentar unha aprendizaxe ampla e unha boa motivación do alumnado.
- Estratexias de motivación do alumnado. Elaboración de propostas que animen o alumnado a desenvolver as súas capacidades en función dos seus propios intereses e a manter o interese e o esforzo durante a súa aprendizaxe.
- Interacción co alumnado e tamén coas familias e o resto do profesorado.
- Avaliación das aprendizaxes e resultados acadados. Avaliación dos Contidos e dos obxectivos adquiridos.

8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- Consecución de obxectivos: Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades.
- Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- Se se consegue unha progresiva adquisición de autonomía no proceso de aprendizaxe: obtención, selección e contraste da información obtida.
- Se colaboramos no desenvolvemento das competencias dixital e competencia para aprender a aprender.
- Se se están conseguindo outras cousas distintas ás planificadas intencionalmente.
- Se se está progresando na liña definida no obxectivo.
- Se os resultados obtidos xeran satisfacción nas persoas implicadas.
- Neste aspecto terase en conta a normativa vixente que considera conforme a programación se se cumpre polo menos un 75% dos contidos programados ao principio do curso, se non hai unha desviación na programación por avaliación máis aló dun 20% dos contidos programados ou incluso, nestes casos, cando as razóns sexan de carácter externo e/ou non imputables ao departamento.

Dentro do proceso de ensinanza e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo de alumnado celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente.

O equipo docente deberá adoptar as medidas ordinarias ou extraordinarias máis adecuadas. Estas medidas fixaranse en plans de mellora de resultados colectivos ou individuais, que permitan solventar as dificultades, en colaboración

coas familias e mediante recursos de apoio educativo. Realizarase o seguimento a través da aplicación Proens e cunha frecuencia trimestral por avaliacións a través das reunións de departamento.

No seguimento de cada UD establecerase: data de inicio e final, sesións previstas e sesións realizadas, grado de cumprimento, propostas xerais de mellora e outras observacións (datos que figuran en Proens).

Indicadores de logro do proceso de ensino nunha escala de 1-4

1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.
2. Ofrécense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.
3. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.
4. Combínase o traballo individual e en equipo.
5. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.
6. Incorpóranse as TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe.
7. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.
8. Ofrécense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.
9. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.
10. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.

Indicadores de logro da práctica docente nunha escala de 1-4

1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.
5. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.
6. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.
7. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.

9. Outros apartados